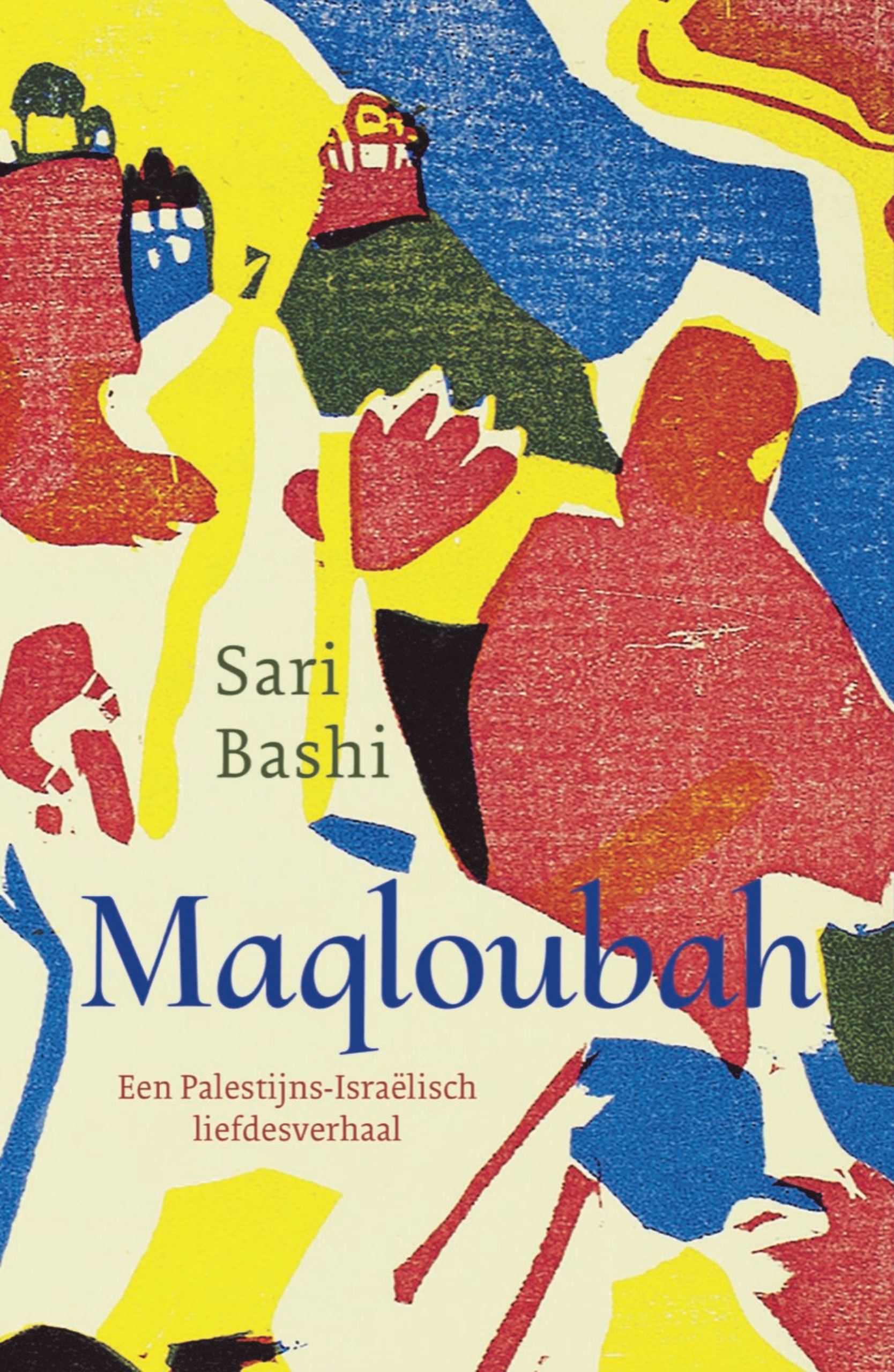

Sari
Bashi

Maqloubah

Een Palestijns-Israëlish
liefdesverhaal

‘Een van de zaken waarin onze relatie verschilt van de meeste andere, is dat ik bepaalde privileges heb, en hij niet. Het is lastiger om mij kwaad te doen, terwijl het gemakkelijk is om hem, een Palestijn, in gevaar te brengen. Ik wil over onze relatie praten omdat ik denk dat mensen ervan kunnen leren, maar dat mag niet ten koste gaan van zijn veiligheid.’

– Sari Bashi in *de Volkskrant*

Een Palestijns-Israëlish liefdesverhaal

Osama is een Palestijnse professor die vastzit in de stad Ramallah op de Westelijke Jordaanoever en alleen kan dromen van congressen in het buitenland of een bezoekje aan zijn moeder in Gaza. Sari is een Israëlish-Amerikaanse mensenrechtenadvocaat, wier passie voor vrijheid haar ertoe brengt de Westelijke Jordaanoever te doorkruisen en het op te nemen tegen de Israëlish autoriteiten in rechtszaken namens Osama en anderen die worden onderworpen aan strenge reisbeperkingen.

Hun verhaal laat zien hoe zij hun plaats in de Israëlish-Palestijnse samenleving proberen te vinden. De pogingen van Sari en Osama om hun relatie onder vrijwel onmogelijke omstandigheden in stand te houden, tonen de vervreemding en scheve verhoudingen die een halve eeuw militaire bezetting van Palestina tussen Palestijnen en Israëliërs heeft gecreëerd.

‘Maqloubah’ betekent ‘ondersteboven’ in het Arabisch, naar het traditionele Palestijnse kip-en-rijstgerecht waarvan de pot, zodra het koken voltooid is, ondersteboven op een serveerschaal wordt gezet. Sari en Osama ontdekken dat belangrijke aspecten van hun twee verschillende werelden lijnrecht tegenover elkaar lijken te staan en nauwelijks ruimte laten om van de ander te houden.

OXFAM Novib

9 789083 489445

Sari Bashi (1975) is geboren in de Verenigde Staten en studeerde rechten aan de universiteit van Yale. Ze emigreerde als jonge Joodse vrouw naar Israël en richtte de mensenrechtenorganisatie Gisha op, die de bewegingsvrijheid van Palestijnen probeert te beschermen. Bashi is programmadirecteur bij Human Rights Watch en woont met haar Palestijnse man en twee kinderen op de Westelijke Jordaanoever.

SARI BASHI

Maqloubah

Een Palestijns-Israëlish liefdesverhaal

Vertaald uit het Engels door Lara Visser

© 2021 Sari Bashi

Oorspronkelijke titel *Maqluba, Upside Down Love*

Oorspronkelijke uitgever in het Hebreeuws Asia Publishers

This edition is published by arrangement with Assia Literary Agency (www.assialiteraryagency.com) and their duly appointed co-agent, Agence Deborah Druba. All rights reserved.

© 2025 Nederlandse vertaling Uitgeverij Orlando bv, Amsterdam en Lara Visser

Omslagontwerp Studio Vonk en De Boer

Omslagbeeld Wassily Kandinsky, *Klänge* (1913)

© Foto auteur Clara Podhany

Zetwerk Pre Press Media Groep

Uitgave in samenwerking met Oxfam Novib

ISBN 9789083489445

NUR 302

www.uitgeverijorlando.nl

VOORWOORD BIJ DE NEDERLANDSE VERTALING

Het is voor mij een grote eer dat *Magloubah* in het Nederlands wordt uitgegeven. Ik ben Lara Visser zeer dankbaar voor de vertaling van het boek, en Uitgeverij Orlando, Deborah Druba van het Deborah Druba Agency en Vered Nadav en Merav Shaut van het Assia Literary Agency voor het mogelijk maken hiervan.

Deze uitgave verschijnt in een tijd van onvoorstelbaar veel geweld, vernietiging en verlies in Israël en Palestina, met name in Gaza. Het ouderlijk huis dat Osama in het boek beschrijft, de rijkdom van het sociale leven van zijn familie in hun huis bij de zee, de markt waar zijn moeder boodschappen deed – alles is verwoest door de oorlog. Sinds oktober 2023 is Osama's familie voortdurend op de vlucht, schuilend bij familieleden, in een trouwzaal, in een taal instituut, in een kas en in andere tijdelijke onderkomens. De universiteiten waar zijn neven en nichten studeerden zijn vernietigd tijdens Israëlische luchtaanval- len, en zoals veel jonge mensen in Gaza worstelen zij met de vraag hoe hun toekomst eruit zal zien. Zijn sterke, veerkrachtige moeder, die Gaza na vijf maanden oorlog verliet, mist haar familie en burens en probeert naar huis terug te keren.

In Israël raakt de samenleving nog verder gemilitariseerd, onder- mijnen politici de publieke structuren die ooit nog enige integriteit hadden, en veel Israëli's die de mogelijkheid hebben om te vertrekken, doen dat ook. Een aantal van mijn Israëlische vrienden die in het boek voorkomen, heeft hun leven omgegooid en is naar het buitenland verhuisd, uit angst voor wat de toekomst in Israël hun en vooral hun kinderen zal brengen.

Op de Westelijke Jordaanoever, waar wij wonen, nemen kolonisten, gesteund door de Israëlische regering, steeds meer land in beslag en gebruiken ze geweld om Palestijnen uit hun huizen te verdrijven en

hun te beletten hun land te bewerken. Reizen is nog verder ingeperkt, en het Israëlische leger heeft wegen afgesloten die Palestijnse steden en dorpen verbinden met de hoofdwegen. De wegversperringen ontmoedigen mensen, ook ons, om tussen de steden te reizen, omdat we niet weten of we toegang zullen krijgen tot de hoofdwegen of hoelang het zal duren om langs de controleposten te komen.

Gisha doet nog steeds belangrijk werk, en helpt patiënten en hun begeleiders in Gaza de Israëlische regering aan te vechten, die weigert ze voor behandeling naar het buitenland te laten evacueren. Osama geeft nog steeds les aan de universiteit, ook op afstand aan Palestijnse studenten uit Gaza die zijn colleges op hun telefoon volgen vanuit schuilplaatsen en de huizen van familieleden waar ze heen zijn gevlucht. Ondanks het escalerende geweld op de Westelijke Jordaanoever is de school van onze kinderen opengebleven, wat hun de broodnodige routine en stabiliteit geeft. Forat, nu tien jaar, en haar broertje Adam, zeven jaar, zijn zich pijnlijk bewust van de oorlog en de gevaren ervan, vooral voor hun familieleden in Gaza, maar ook voor henzelf. We proberen ze uit te leggen waarom het Israëlische leger nachtelijke invallen op de Westelijke Jordaanoever uitvoert, waarom we in onze inloopkast moesten schuilen voor Iraanse raketaanvallen, en waarom ik ze altijd angstvallig tot stilte maan als we op een Israëlische controlepost af rijden.

Er stort zoveel in nu in Israël en Palestina. Het sociale, politieke en emotionele landschap wordt gedomineerd door haat, angst, trauma's en pijn. Of de toekomst beter of slechter zal zijn, hangt van ons af. Er ligt een enorme taak voor ons: we moeten de kracht verzamelen die nodig is om het huidige regime te vervangen door een regering die staat voor gerechtigheid en die verantwoording aflegt, en die alle mensen in Israël en Palestina in staat stelt om in vrede, waardigheid en veiligheid te leven. Hoe verschrikkelijk de huidige omstandigheden ook zijn, als dingen instorten, ontstaan er ook kansen om het vacuüm te vullen met iets beters. Wij die in gerechtigheid geloven, hebben zowel de kans als de verantwoordelijkheid om zo hard en slim mogelijk te werken, ook om te voorkomen dat de leegte met iets nog ergers wordt opgevuld.

Ondanks het feit dat de afgelopen maanden heel zwaar zijn geweest – of misschien juist omdat ze zo zwaar zijn geweest – voel ik elke dag

weer een diepe dankbaarheid. Ik kijk naar de vredige gezichten van mijn kinderen, die warm en veilig in hun bed liggen te slapen, en denk aan de vele ouders in Gaza, onder wie mijn schoonfamilie, die de pijn ervaren van het niet kunnen beschermen van hun kinderen. Mijn dankbaarheid voor de relatieve veiligheid van ons gezin is oprecht, diep, en soms misschien zelfs een beetje wanhopig. Ik ben dankbaar voor de liefde waarmee ons rommelige huis is gevuld, voor de kracht en schoonheid van mijn kinderen, die hun eigen weg vinden in deze wereld die op zijn kop staat, en voor Osama, die me blijft verrassen met zijn veerkracht, zijn aanstekelijke lach en zijn open, nieuwsgierige manier van het leven verkennen.

En ik ben jullie, mijn Nederlandse lezers, zeer dankbaar dat jullie de tijd nemen om ons verhaal te lezen. Houd alsjeblieft in gedachten dat er hier, ondanks het verschrikkelijke geweld dat Israël en Palestina in zijn greep houdt, goede, liefdevolle mensen zijn die werken aan een betere toekomst.

Sari Bashi, maart 2025

INLEIDING BIJ DE ENGELSE VERTALING

In 2006 was ik een dertigjarige Israëlich-Amerikaanse advocaat. Ik had net een mensenrechtenorganisatie opgericht in de Israëlische stad Tel Aviv, die juridische bijstand verleende aan Palestijnen in de Gazastrook, die een vergunning nodig hadden van het Israëlische leger om Gaza in en uit te kunnen reizen. Ik werd verliefd op een van mijn cliënten. In dit boek, voor het eerst gepubliceerd in 2021 in het Hebreeuws (Asia Publishers, onder redactie van Rivka Yogev en Avri Herling), wordt dat liefdesverhaal verteld door twee stemmen: die van mijn partner en die van mij. Voor de Engelse vertaling heb ik hier en daar in het verhaal enige uitleg en context toegevoegd om de lezer te helpen zich te oriënteren. Ik zal beginnen met een sterk vereenvoudigde samenvatting van de politieke en historische context waarin het boek zich afspeelt, vanuit mijn subjectieve gezichtspunt.

In 1948, toen de Engelsen zich terugtrokken uit het historische Palestina of het Bijbelse land Israël, kondigde de zionistische beweging de oprichting van de staat Israël aan. Destijds woonden er ongeveer 1,3 miljoen Palestijnen en 630.000 Joden in het land. In de daaropvolgende oorlog vluchtten 700.000 Palestijnen of werden ze gedwongen hun huis te verlaten. De nieuwe Israëlische regering stond hun aan het einde van de gevechten niet toe om terug te keren naar huis. Een deel van hen vestigde zich in vluchtelingenkampen, zoals vluchtelingenkamp Jabalia in de Gazastrook, dat deel uitmaakt van het historische Palestina, maar buiten de internationaal erkende grenzen van de staat Israël ligt. Na de oorlog werd Gaza bezet door het Egyptische leger, terwijl de Jordaanse autoriteiten de Westelijke Jordaanoever bestuurden. In 1967 veroverde en bezette het Israëlische leger Gaza en de Westelijke Jordaanoever, inclusief Oost-Jeruzalem. De Israëlische regering onderwierp de Palestijnen die in die gebieden woonden aan

een militaire heerschappij en begon er Israëlische burgersnederzettingen te vestigen, in strijd met het internationaal recht, dat een bezettende macht verbiedt om bezet gebied met haar eigen burgers te bevolken.

In de loop der jaren perkten de Israëlische autoriteiten de bewegingsvrijheid van en naar Gaza en de Westelijke Jordaanoever steeds verder in. Als onderdeel van de vredesakkoorden die in 1995 in Oslo, Noorwegen, werden opgesteld, riepen de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie, de PLO, en de Israëlische regering de Palestijnse Autoriteit in het leven, een lokale overheid die voor een overgangsperiode van vijf jaar de dagelijkse aangelegenheden in Gaza en op de Westelijke Jordaanoever bestuurd, onder de algehele controle van het Israëlische leger. De overgangsperiode eindigde in 2000 zonder dat er een einde kwam aan de Israëlische militaire overheersing van de Palestijnen, maar de Palestijnse Autoriteit bleef zijn werkzaamheden voortzetten. In 2005 beëindigde het Israëlische leger de permanente aanwezigheid van grondtroepen in Gaza en ontmantelde alle Israëlische burgersnederzettingen, waarbij het zich terugtrok naar het grensgebied om daar de controle over het verkeer van mensen en goederen, het bevolkingsregister en het belastingsysteem voort te zetten. In 2007 leidde interne onenigheid tot een splitsing binnen de Palestijnse Autoriteit, waarbij de Hamas-beweging de controle kreeg over de lokale overheidsfuncties in Gaza, waaronder veiligheid, en de Fatah-beweging over de lokale overheidsfuncties op de Westelijke Jordaanoever. Naarmate de jaren verstreken, intensiverde de Israëlische regering de reisbeperkingen voor Palestijnen binnen en tussen deze gebieden. Tot op de dag van vandaag verbiedt de Israëlische regering Palestijnen om tussen Gaza en de Westelijke Jordaanoever te reizen of Israël binnen te gaan, behalve in uitzonderlijke gevallen, en is het Palestijnen niet toegestaan in Gaza of op de Westelijke Jordaanoever een internationale lucht- of zeehaven te exploiteren. Israëlische troepen beheren permanente en tijdelijke controleposten en fysieke barrières op de Westelijke Jordaanoever om te voorkomen dat Palestijnen gebieden betreden waar alleen Israëli's mogen komen.

De Israëlische regering en de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie hebben drie controlegebieden op de Westelijke Jordaanoever aangewezen. Gebied A bestaat voornamelijk uit Palestijnse steden, waar de Pales-

tijnse Autoriteit verantwoordelijk is voor lokale politiezaken en publieke overheidsdiensten. Israëlische burgers, Israëlische inwoners en buitenlanders met een visum om Israël binnen te reizen, mogen Gebied A niet betreden zonder vergunning. In Gebied B oefent het Israëlische leger de volledige veiligheidscontrole uit, maar de Palestijnse Autoriteit is er verantwoordelijk voor lokale aangelegenheden zoals het onderwijs, ruimtelijke ordening en huisvesting, sanitaire voorzieningen en infrastructuur. In gebied C, dat zestig procent van de Westelijke Jordaanoever beslaat, heeft Israël de volledige controle over de veiligheid en het publieke bestuur en bevinden zich de meeste Israëliisch-Joodse nederzettingen. Sinds 1967 hebben de Israëlische autoriteiten grote stukken land overgenomen om burgersnederzettingen te creëren op de Westelijke Jordaanoever, die verboden zijn voor Palestijnen, en waar nu ongeveer 600.000 Israëli's wonen. Israëli's die op de Westelijke Jordaanoever wonen, vallen onder de Israëlische wet, terwijl Palestijnen die daar wonen, met uitzondering van Oost-Jeruzalem, onderworpen zijn aan de restrictieve militaire wetgeving.

In de meeste gevallen staat de Israëlische wet Israëli's niet toe Palestijnse steden binnen te gaan en mogen Palestijnen Israël niet in. Een vijftien kilometer lange barrière, deels hek en deels betonnen muur, omsluit de Gazastrook, en een grotendeels voltooid zeventien kilometer lange barrière van hekken en betonnen muren loopt door de Westelijke Jordaanoever, waarbij grote delen van de regio worden omcirkeld en steden en dorpen van elkaar en van aangrenzende landbouwgrond worden afgesneden. De Israëlische autoriteiten controleren al het verkeer van en naar de Westelijke Jordaanoever en het grootste deel van het verkeer van en naar Gaza. Palestijnen die willen reizen, hebben een vergunning nodig.

Dit waren de omstandigheden die Osama en mij samenbrachten.

Sari Bashi, Tel Aviv, 2022

SARI

Geen beweging

Ik ontmoette Osama omdat hij vastzat in de stad Ramallah op de Westelijke Jordaanoever. Ramallah was zijn thuis en tegelijkertijd zijn gevangenis.

Osama is geboren in de Gazastrook, twee maanden nadat de Israelische bezetting begon. Dat verklaart zijn naam. Zijn vader was tijdens de gevechten naar Egypte gevlucht, en toen zijn moeder in augustus 1967 van hem beviel, was het aan zijn oom om hem een naam te geven, omdat zijn vader vanwege de militaire bezetting afwezig was. Zijn oom koos voor een krachtige naam: Osama betekent leeuw, het dier dat door geen enkel ander dier op de savanne kan worden verslagen.

Omdat Osama geboren was in de Gazastrook, in vluchtelingenkamp Jabalia, staat dat als adres op zijn door Israël goedgekeurde identiteitskaart, ook al is hij in 1985 naar Ramallah verhuisd om daar aan de universiteit te studeren en woont hij al meer dan twintig jaar onafgebroken in deze stad op de Westelijke Jordaanoever. De staat Israël staat Palestijnen niet toe om hun adres te veranderen van Gaza naar de Westelijke Jordaanoever.

Mijn juridische specialisatie is bewegingsvrijheid. In 2005 was ik medeoprichter van een Israëlische mensenrechtenorganisatie, Gisha, die juridische bijstand verleent aan mensen zoals Osama: Palestijnen, vooral uit Gaza, die een vergunning nodig hebben van het Israëlische leger om zich te herenigen met familieleden, hun werk of universiteit te bereiken, medische zorg te krijgen of een praktische opleiding te volgen. Toevallig, of misschien niet zo toevallig, is mijn hobby langeafstandslopen.

Ik ben een prominente vrouwelijke hardloper in het bescheiden amateurcircuit van de ultramarathon in Israël. In de vroege ochtenden en in het weekend ren ik urenlang door steden, velden, parken, dorpen

en bossen, en ervaar ik een grenzeloos gevoel van vrijheid, dat alleen wordt ingeperkt door de grenzen van mijn lichamelijke uithoudingsvermogen. Doordeweeks geef ik leiding aan een team van advocaten en pleitbezorgers die mensen zoals Osama helpen om beperkingen van hun bewegingsvrijheid te overwinnen. Toen ik Osama in 2006 ontmoette, had hij zijn studie jarenlang uitgesteld. Hij wilde carrière maken, maar zijn wereld was gekrompen tot de straten van Ramallah, waar hij werd omringd door soldaten.

De wetgeving van het leger stond Osama niet toe in Ramallah te blijven, en hij was bang om bij een controlepost te worden tegengehouden als hij zou proberen te vertrekken. Een arrestatie zou betekenen dat hij zou worden teruggestuurd naar Gaza, zonder mogelijkheid om terug te keren. Hij vroeg mij om hulp bij het verkrijgen van vergunningen van het leger die hem in staat zouden stellen Ramallah te verlaten om een doctoraalstudie in Londen te volgen en tijdens de vakanties naar de stad terug te keren. Ik diende een verzoekschrift in bij het Hooggerechtshof en kwam met de hulp van een vriendelijke advocaat in een vijandig systeem tot een overeenkomst met de staat, waardoor Osama in Londen mocht studeren, tijdens zijn studie af en toe naar huis mocht en na zijn promotie kon terugkeren naar Ramallah, waarna hij daar weer vast zou zitten.

We waren advocaat en cliënt. Hij was anders dan alle andere mannen, Israëliisch of Palestijns, die ik ooit had ontmoet. Hij was rustig, zachtaardig, intelligent en sensueel. Hij had sterke armen die me konden vasthouden. Zwarte ogen die nieuwsgierig de wereld in keken. Fijne gelaatstrekken en een verzorgd sikje, de open, onschuldige glimlach van een jongen. We wisten dat dat waar we naar verlangden verboden was, dat het nooit kon gebeuren. Hoe meer we afstand probeerden te houden, hoe meer manieren we vonden om dicht bij elkaar te zijn.

OSAMA

De pot omkeren

Mijn theorie over de Palestijnse samenleving – en ik denk dat dit ook geldt voor de Israëlsche, maar op een andere manier – is dat het leven er op zijn kop staat. Maqloubah is een Palestijns-Arabisch gerecht dat bijna alles in zich heeft: dikke lagen gekruide kip of rundvlees, groenten, rijst en aardappelen, op elkaar gestapeld. Je kunt maqloubah op veel manieren bereiden. Dat is leuk, maar het is ook verwarrend voor mensen zoals ik, die niet goed kunnen koken. Als het klaar is, serveer je het op zijn kop, wat betekent dat je de stoofpot omkeert boven een grote schaal. Daarom heet het gerecht maqloubah, het Arabische woord voor ondersteboven.

Het was mijn eerste reis naar het buitenland, naar een plek waar alles goed voelde, waardoor ik begon te beseffen hoe omgekeerd alles hier is. In juli 1998 kreeg ik een zeldzame vergunning van het Israëlsche leger om naar de Verenigde Staten te reizen voor een rondreis van twee weken, georganiseerd door een Amerikaanse onderwijsinstelling. Ik was eenendertig, en ging voor het eerst in mijn leven naar een vliegveld, de Ben Gurion-luchthaven in Lydda. Ik liet mijn vrouw Nisreen en ons babyzoontje Firas achter. Gelukkig bleef de verschrikkelijke veiligheidscontrole die ik moest ondergaan hun bespaard. Eerst was ik aangenaam verrast: een Israëlsche veiligheidsbeambte noemde me ‘meneer Fahed’ en haalde me uit de rij op het vliegveld. Ik was nog nooit met ‘meneer’ aangesproken door iemand in uniform en was nog nooit respectvol aangesproken door een Israëlsche man met een geweer. Maar toen nam hij me mee achter een scherm en dwong me om me tot mijn ondergoed uit te kleden in het bijzijn van twee andere mannen. Ze doorzochten mijn koffer en lieten de zorgvuldig ingepakte inhoud verspreid over een tafel liggen.

Het was de eerste keer dat ik in een vliegtuig zat, de eerste keer dat ik in een nieuw land aankwam. Op het vliegveld in de Verenigde Staten voelde ik me vreemd genoeg erg op mijn gemak, ik voelde geen angst. Ik was ver weg van de Israëli's... Geen identiteitskaart nodig! Ondanks mijn gebrekkige Engels begon ik door het vliegveld te lopen

alsof het ook voor mij bestemd was. Ik hoorde dat mijn naam werd omgeroepen met het verzoek om me te melden bij de informatiebalie. Iemand tikte op mijn schouder, ik draaide me om en zag een vrouw in uniform die me tot mijn verbazing aansprak met ‘meneer Fahed?’ Ik had nooit gedacht dat ik in staat zou zijn om te reizen. Het was mijn eerste bezoek buiten de gevangenis Palestina.

Wat was ik ver verwijderd van het huis van mijn familie in Gaza! Ik ben de vierde van vijf broers en zussen, de zoon van een alleenstaande moeder, een vluchteling. Zolang ik me kan herinneren, wist ik dat we een vader hadden die ons had verlaten om in Egypte te gaan wonen, maar ik herinner me niet dat mijn moeder me dat ooit heeft verteld. Mijn oom ondertekende onze schoolrapporten, behalve mijn rapport van de vierde klas, of misschien was het de derde, toen mijn vader op bezoek kwam. Ik herinner me dat hij lang was en dat mijn moeder stiller was dan anders. Hij was vooral geïnteresseerd in mijn oudste zus Hayat, die acht jaar was geweest toen hij ons had verlaten. Hij bleef een paar weken en vertrok daarna weer naar Egypte.

Ik leerde over het Egyptische leven en de cultuur door op vrijdag in het huis van een rijke buurman die een televisie had naar Egyptische films te kijken. Alle mensen in die films hadden niet alleen elektriciteit in huis, maar ook een televisie. Ik groeide op met een sterk gevoel van onrechtvaardigheid en onzekerheid, en een verlangen om mijn moeder te beschermen en haar op mijn kinderlijke manier te helpen. Toen ik twaalf was, ging ik als hulpje aan de slag in een werkplaats, zodat ze financieel minder afhankelijk zou zijn van haar broers. Als tiener kon ik meer geld verdienen door op bouwplaatsen in Israël te werken, en ik gaf haar al mijn loon. Pas nadat ik het vluchtelingenkamp had verlaten, besepte ik dat we in armoede leefden, omdat al onze burens net zo leefden.

Toen ik zeventien was, schreef ik mijn vader om zijn hulp te vragen bij het indienen van een aanvraag om te studeren aan de Amerikaanse universiteit in Caïro. Ik had mijn vader slechts twee keer ontmoet, maar ik stuurde hem een brief via een familielid dat naar Egypte reisde. Hij schreef terug dat hij het had geprobeerd, maar niet kon helpen, en dat ik niet naar Egypte moest komen. Inmiddels was het zomer en

had ik eindexamen gedaan. Toen mijn moeder mijn teleurstelling zag over deze reactie, stelde ze voor: 'Waarom ga je niet op de Westelijke Jordaanoever studeren, zoals je broer Omar?'

In die tijd waren er geen universiteiten in Gaza. Ik wilde eigenlijk niet studeren op de Westelijke Jordaanoever. Het voelde onbekend genoeg om me angst aan te jagen, maar niet buitenlands genoeg om interessant te zijn. Toen Omar echter aan het eind van de zomer vertrok, gaf ik hem mijn aanmeldingsformulier mee. Ik werd toegelaten tot de universiteit, maar niet tot de studie bouwkunde, ook al had ik hoge cijfers. Iemand vertelde me dat de universiteit niet graag studenten uit Gaza toeliet tot prestigieuze studies zoals bouwkunde. Ik weet niet of dat waar was. Mijn moeder leek bezorgd toen ik vertrok. Acht jaar lang reisde ik heen en weer tussen het huis van mijn moeder en de universiteit. Mijn studie viel samen met de eerste intifada, opstand, tegen de Israëlische militaire bezetting, die werd gekenmerkt door massale demonstraties en stakingen, en ik keerde terug naar Gaza tijdens de vele periodes waarin het Israëlische leger mijn universiteit sloot of reizen vanuit de Gazastrook verbood. In mijn eerste jaar maakte ik maar één semester af. Drie jaar lang kon ik helemaal niet terugkeren naar de Westelijke Jordaanoever. Toen ik eindelijk afstudeerde, kreeg ik een baan als leraar op een middelbare school in Gaza aangeboden, maar ik vond werk in Ramallah. Sindsdien heb ik Ramallah nooit meer verlaten, tot die eerste reis naar het buitenland.

Toen ik aankwam in de Verenigde Staten, bezocht ik voor het eerst een museum, het California Museum of Science. Alles was heel ordelijk en zorgvuldig samengesteld om bezoekers uit te nodigen voor een ontdekkingsreis. Ik werd verliefd op musea. Ik dwaalde door Beverly Hills, ging in de attracties van een pretpark en at in een Iraans restaurant en vegetarisch bij een Vietnamees. Tijdens die reis beleefde ik heel veel nieuwe dingen. Ik zag dat het leven anders kon zijn. Er was zoveel open ruimte, enorme wegen die zich over grote afstanden uitstrekten. Alles leek mogelijk. Ik dwaalde zonder angst rond. Alles leek makkelijk, ook al kende ik die plek niet. Misschien lijkt alles alleen maar makkelijk als je een bezoeker bent. Ik ontdekte ook dat bijna iedereen in de Verenigde Staten minstens twee televisies in huis heeft.

Twee weken later keerde ik terug en moest ik wachten in een speciale rij voor 'Arabieren' op het Israëlische vliegveld in Lydda. Alles werd weer zoals het was, maar ik was veranderd. Ik had gezien dat er plekken in de wereld zijn waar soldaten het niet voor het zeggen hebben. Er bestaan mensen die veilig en rijk genoeg zijn om mooie dingen te creëren en mij respectvol te behandelen. Mijn wereld was groter geworden, en ik kon haar niet meer terugbrengen naar hoe ze was geweest.

Er gingen jaren voorbij, en op een dag werd ik gebeld door de Roberts Foundation in Londen om me te vertellen dat ik een beurs had gekregen voor een promotieonderzoek. Mijn zoon Firas, die toen acht jaar was, zat naast me. Ik hing op en keek hem geschokt aan. We sprongen op en neer, waren uitzinnig, schreeuwden. Firas belde zijn moeder, Nisreen, die toen nog mijn vrouw was, op haar werk in Jeruzalem om het haar te vertellen.

Die vreugde was verwarrend. Een promotieonderzoek van drie jaar in Londen was iets anders dan een bezoek van twee weken aan de Verenigde Staten. Het idee om zo ver te reizen en Nisreen en Firas mee te nemen baarde me zorgen. Ik was ook toegelaten tot een promotieonderzoek 'binnen', zoals we het deel van Palestina noemden dat binnen de Groene Linie ligt, de internationaal erkende grenzen van Israël. Dat was maar zestig kilometer verderop waardoor het niet nodig zou zijn mijn gezin te ontwortelen. De Israëlische autoriteiten weigerden echter me een vergunning te geven om de campus van de universiteit van Tel Aviv te betreden. Ik ontmoette een jonge advocate genaamd Sari Bashi, en zij spande namens mij een kort geding aan bij het Israëlische Hooggerechtshof, dat we verloren. De rechtbank nam claims aan die gebaseerd waren op bewijs dat Sari noch ik mocht inzien, dat ik betrokken was bij ongespecificeerde 'terroristische' activiteiten.

'We kunnen niets doen,' zei Sari tegen me aan de telefoon, op weg terug van de hoorzitting. 'Als de Shin Bet dit verklaart, zal de rechtbank niets doen. We kunnen wel proberen je naar Londen te krijgen.' Haar stem klonk nadrukkelijk, streng zelfs, en haar toon verraste me. Nadat ik haar beter had leren kennen, besepte ik dat ze waarschijnlijk ontdaan was geweest.

Weken later vertelde Sari me dat de Israëlsche autoriteiten toestemming hadden gegeven om heen en weer naar Londen te reizen, maar dat ik nog steeds geen toestemming kreeg om me permanent op de Westelijke Jordaanoever te vestigen. Ik aarzelde. Ik was bang dat als ik zou vertrekken, ze me toch niet zouden laten terugkeren. En als ze dat wel zouden doen, was ik bang om na zo lang vrij te zijn geweest weer vast te zitten in Ramallah. Onze Zuid-Afrikaanse vriendin Ann Marie, die al jaren in Palestina woonde, overtuigde me ervan om voor het promotieonderzoek in Londen te kiezen.

‘Je hebt het recht om promotieonderzoek te doen in Tel Aviv, Osama, dat is het recht op terugkeer, maar als ze je dat niet toestaan, ga dan weg uit Palestina, ga naar het Verenigd Koninkrijk.’

Ann Marie en mijn vrouw Nisreen organiseerden een afscheidsfeest. Firas klampte zich aan me vast. We knuffelden en kusten elkaar veel omdat we wisten dat we elkaar wekenlang niet zouden zien, tot zijn schooljaar voorbij was en hij en Nisreen me na zouden reizen.

De dag na het feest verliet ik de Westelijke Jordaanoever en ging naar het Queen Alia-vliegveld in Jordanië, omdat het Ben Gurion-vliegveld in Israël sinds begin 2000 verboden was voor Palestijnen.

Bij de grensovergang met Jordanië maakte een Israëlsche legerofficier me nerveus door te zeggen dat ik een reisverbod had. Ik wachtte meer dan twee uur bij loket nummer 10. Ik stuurde Sari herhaaldelijk berichten, en zij zei dat ik moest blijven wachten. Misschien is het wel makkelijker als ze me niet laten reizen, als ik gewoon terug naar huis ga, dacht ik. De reizigers om me heen trokken hun wenkbrauwen op. Loket nummer 10 is voor inlichtingen, verhoren en Gazanen, vertelden ze me. *Wacht. We zijn het aan het controleren. Wacht.*

Ik wachtte. En toen lieten ze me door.

Op mijn achtendertigste bevond ik me voor de eerste keer in een Arabisch land, op weg naar een Europees land. Ik was opgewonden, maar ook doodsbang. Hoe zou deze reis me veranderen, en wie zou ik zijn als ik terugkwam?

